

УДК 658.153

DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/4-83-16>Погрішук Г. Б.
Волощук Р. Є.Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Тернопільського національного економічного університету

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИКОВОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Досліджено теоретичні питання формування позикового капіталу підприємства. У результаті вивчення поглядів науковців під час інтерпретації терміна «позиковий капітал підприємства», викликаних розвитком бухгалтерського обліку та теорії фінансів, сформовано авторське визначення позикового капіталу підприємства. Ідентифіковано та проаналізовано сутнісні характеристики позикового капіталу підприємства. Розглянуто складники позикового капіталу суб'єктів господарювання у міжнародній і вітчизняній фінансовій та бухгалтерській практиці. Узагальнено й охарактеризовано переваги та недоліки формування позикового капіталу підприємства. Визначено методичні підходи до формування позикового капіталу на мікрорівні. Проведено аналіз стану та визначено специфіку формування позикового капіталу підприємств в Україні.

Ключові слова: позиковий капітал підприємства, зобов'язання підприємства, забезпечення підприємства.

Постановка проблеми. У сучасних умовах позиковий капітал дає змогу істотно розширити обсяг господарської діяльності підприємства, забезпечити більш ефективне використання й зростання власного капіталу, прискорити формування різних цільових фондів фінансових ресурсів, а в кінцевому підсумку – підвищити ринкову вартість підприємства. Тому нині формування позикового капіталу набуває особливої актуальності та є однією з найважливіших функцій фінансового менеджменту, спрямованою на забезпечення досягнення високих кінцевих результатів господарської діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти формування позикового капіталу підприємств досліджувало багато вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема: І. Абакумов, С. Андреев, І. Анікіна, Ю. Бахтуріна, І. Бланк, А. Бурганов, К. Васківська, В. Волков, Ю. Воробйов, А. Грязнова, А. Давидов, Д. Дема, Л. Дорохова, П. Житній, О. Заєць, О. Зеленіна, Є. Калабашкіна, О. Краус, П. Круш, В. Кудряцев, І. Ломинога, Д. Мастюк, А. Поливяний, Р. Рак, О. Сич, С. Хаткова та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У процесі систематизації проведених наукових досліджень було виявлено, що низка питань щодо формування позикового капіталу не отримали достатнього вивчення та розвитку, а застосування сучасних наукових розробок країн із розвинутою ринковою економікою не повною мірою відповідає рівню розвитку економічних відносин в Україні.

Мета статті. Мета дослідження полягає у визначенні економічного змісту позикового капіталу підприємства, обґрунтуванні його сутнісних характеристик, розгляді переваг і недоліків функціонування, а також висвітленні методичних підходів до його формування в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. У господарській практиці стало звичайним придбання необхідних активів за рахунок позикового капіталу. Його залучення дає змогу забезпечити безперервний кругообіг капіталу в процесі виробництва, збільшення оборотних і необоротних активів, зростання фінансового потенціалу підприємства за необхідності суттєвого розширення масштабів господарської діяльності. Як відзначає Ю.І. Батуріна, позиковий капітал об'єктивний за своєю природою. З одного боку, він виникає на певній стадії розвитку виробництва й зумовлений суспільно-економічними відносинами, коли виробництво досягає

такого рівня розвитку, за якого підприємству стає недостатньо лише власного капіталу для підтримки виробництва та його розширення. З іншого боку, є досить багаті члени суспільства й підприємства, які бажають не тільки задовольнити свої особисті потреби, а й надати у кредит свій капітал із метою продуктивного використання. Звичайно, кредитор неважливо, як буде використаний його капітал, у його інтересах – отримати додаткову вартість на нього у вигляді процента, проте позичальник може отримати додаткову вартість від отриманого позикового капіталу тільки за умови його продуктивного використання [1, с. 92].

Незважаючи на те, що позиковий капітал є важливою складовою частиною капіталу підприємства та каталізатором бізнес-процесів, він є одним із найбільш неоднозначно трактованих понять. Так, на наш погляд, умовно можна виокремити чотири підходи до розуміння сутності дефініції «позиковий капітал»: вартісний, бухгалтерський, фінансовий та економічний (табл. 1).

За вартісного підходу позиковий капітал визначається як грошові кошти та інші цінності, які підприємство залучає на умовах платності, поверненості та строковості. За бухгалтерського підходу позиковий капітал трактується як теперішня заборгованість підприємства, яка виникає внаслідок минулих подій і погашення якої ймовірно спричинить вибуття із суб'єкта господарювання ресурсів, котрі втілюють у собі майбутні економічні вигоди. За фінансового підходу позиковий капітал розглядається як зовнішнє джерело фінансування діяльності підприємства, залучене з урахуванням основних принципів кредитування. За економічного підходу позиковий капітал характеризується як частина загального капіталу підприємства, що залучена на кредитних умовах.

Враховуючи різноманітні підходи до трактування сутності поняття «позиковий капітал», пропонуємо його визначати як вартість, втілену у фінансових ресурсах, що не належать підприємству на правах власності та використовуються як джерело фінансування господарської діяльності на умовах строковості, поверненості й платності. На відміну від наявних, запропоноване нами визначення дає змогу охопити усі функціональні аспекти позикового капіталу підприємства.

Позиковий капітал, хоча і є складником капіталу підприємства, має загальновизнані сутнісні характеристики, відображені на рис. 1.

Підходи до трактування змісту поняття «позиковий капітал підприємства»

Джерело	Характеристика поняття
I. Позиковий капітал як кошти або інші цінності (вартісний підхід)	
Бланк І.О.	Позиковий капітал – кошти або інші майнові цінності, що залучають для фінансування розвитку підприємства, на поворотній основі [2, с. 60].
Давидов А.І.	Позиковий капітал – грошові кошти, які не належать підприємству, знаходяться в його розпорядженні тимчасово, надаються на певний термін за конкретну плату у вигляді відсотка і підлягають поверненню [3, с. 101].
Поливяний А.А.	Позиковий капітал – грошові кошти або майнові цінності, що залучаються для цільового фінансування розвитку підприємства на принципах строковості та повернення у однорідній формі на визначених умовах, характеризується підвищенням рівня фінансового ризику підприємства та створенням зобов'язань перед кредиторами [4].
II. Позиковий капітал як зобов'язання (бухгалтерський підхід)	
Дема Д.І., Дорохова Л.М., Віленчук О.М.	Позиковий капітал – обсяг фінансових зобов'язань підприємства (загальна сума боргу) [5, с. 117].
Васьківська К.В., Сич О.А.	Позиковий капітал – об'єм зобов'язань підприємства, які можна диференціювати на довгострокові та короткострокові [6, с. 121].
Воробйов Ю.М., Воробйова О.І., Байрак С.О.	Позиковий капітал – сукупність зобов'язань підприємства, які утворені або в результаті отримання коштів від фінансово-кредитних або інших організацій на умовах платності і зворотності, або в результаті власної діяльності, але не виплачені в строк, що використовуються для фінансового забезпечення своєї господарської діяльності [7, с. 6].
III. Позиковий капітал як джерело фінансування (фінансовий підхід)	
Круш П.В., Мастюк Д.О.	Позиковий капітал – зовнішні джерела, сформовані з банківських кредитів, облигаційних позик, позик фінансових компаній, різного роду кредиторської заборгованості, лізингу, податків, комерційних паперів тощо [8, с. 204].
Бахтуріна Ю.І.	Позиковий капітал – джерела коштів, які отримані підприємством в грошовій або натуральній формі від організацій, осіб, держави на умовах повернення і за певну плату шляхом добровільної угоди сторін з метою отримання економічного прибутку (вигоди) в результаті продуктивного їх використання [1, с. 100].
Грязнова А.Г.	Позиковий капітал – джерело фінансування інституційної одиниці, що формує пасив балансу [9, с. 325].
IV. Позиковий капітал як складова загального капіталу (економічний підхід)	
Зеленіна О.О.	Позиковий капітал – частина капіталу підприємства, що є одним з джерел фінансування його діяльності, накопичений шляхом укладання договору позики, та формується у вигляді грошових коштів, емісії цінних паперів та залучення інших матеріальних активів у діяльність підприємства на основі терміновості, поверненості та платності, який використовуються для здійснення господарської діяльності та отримання прибутку [10, с. 22].
Рак Р.В.	Позиковий капітал – грошовий капітал, що надається в позику його власником іншому власнику – підприємцю на певний час на умовах повернення за плату у вигляді процента [11, с. 154].
Заєць О.В., Житній П.Є., Кудрявцев В.І.	Позиковий капітал – частина капіталу юридичної особи, яка не належить їй на правах власності, та залучена в обіг на основі позики – отриманого банківського чи комерційного кредиту або випуску цінних паперів [12, с. 119].

Джерело: складено авторами

Варто відзначити, що у фінансовій та бухгалтерській практиці позиковий капітал класифікують за різними ознаками. Так, у міжнародній фінансовій практиці позиковий капітал зазвичай групують з урахуванням строків і видів фінансових інструментів [14, с. 426]:

1) короткостроковий (до 1 року) – банківські кредити на поповнення оборотного капіталу, векселі;

2) середньостроковий (1–5 років) – інвестиційні банківські кредити, синдиковані кредити, брідж-кредити під майбутнє IPO (Initial Public Offering – первинне розміщення акцій), векселі, облигації, CLN (Credit Linked Notes – структуровані боргові розписки);

3) довгостроковий (понад 5 років) – інвестиційні банківські кредити, синдиковані кредити, ЕСА-фінансування (Export Credit Agency – Агентство експортного кредитування), єврооблігації.

У вітчизняній фінансовій практиці позиковий капітал групують аналогічним чином, проте з урахуванням національних особливостей кредитування:

1) короткостроковий (до 1 року) – короткострокові кредити банків; кредити небанківських установ; товарні кредити; податкові кредити; облигаційні кредити; вексельні кредити;

2) довгостроковий (понад 1 рік) – довгострокові кредити банків; облигаційні кредити; кредити небанківських установ; державні кредити; лізингові кредити; податкові кредити.

У міжнародному бухгалтерському обліку позиковий капітал включає забезпечення та зобов'язання, а саме [15]:

а) забезпечення – визнаються як зобов'язання (якщо припустити, що їх можна достовірно оцінити), оскільки вони є існуючим зобов'язанням і ймовірно, що погашення цього зобов'язання вимагатиме вибуття ресурсів, котрі втілюють у собі економічні вигоди;

б) умовні зобов'язання – які не визнаються як зобов'язання, адже вони є або:

І) можливими зобов'язаннями (оскільки ще слід підтвердити, чи має суб'єкт господарювання існуюче зобов'язання, яке може спричинити вибуття ресурсів, котрі втілюють у собі економічні вигоди), або

II) існуючим зобов'язанням, яка не відповідає критеріям визнання (оскільки відсутня ймовірність вибуття ресурсів, котрі втілюють у собі економічні вигоди, необхідного для погашення зобов'язання, або ж сума зобов'язання не може бути оцінена з достатньою достовірністю).

У вітчизняному бухгалтерському обліку позиковий капітал визначається сукупністю пасивів підприємства, згрупованих за статтями в розрізі короткострокової і довгострокової заборгованості, як відображено на рис. 2.

Незважаючи на різноманітність форм і видів позикового капіталу, всім його складникам прита-

Рис. 1. Визначальні характеристики позикового капіталу підприємства

Джерело: складено авторами на основі [13, с. 38–41]

манні позитивні та негативні аспекти функціонування. До переваг позикового капіталу відносять [3, с. 102; 17, с. 41–42; 18, с. 123]:

- досить широкі можливості залучення, особливо за високого кредитного рейтингу організації, наявності застави або гарантії одержувача;
- підвищення рентабельності власного капіталу за рахунок забезпечення розширеного відтворення виробництва;
- прискорений розвиток підприємства;
- можливість використання податкових щитів (вилучення витрат на його обслуговування з опо-

даткованої бази під час сплати податку на прибуток), що знижує ціну капіталу;

- низький ризик втрати контролю над підприємством;
- підвищення мотивації менеджерів для ефективної роботи;
- конфіденційний характер кредитних договорів, основні параметри яких відомі обмеженому числу осіб;
- можливість використання особистих відносин із кредиторами для пільгового кредитування.

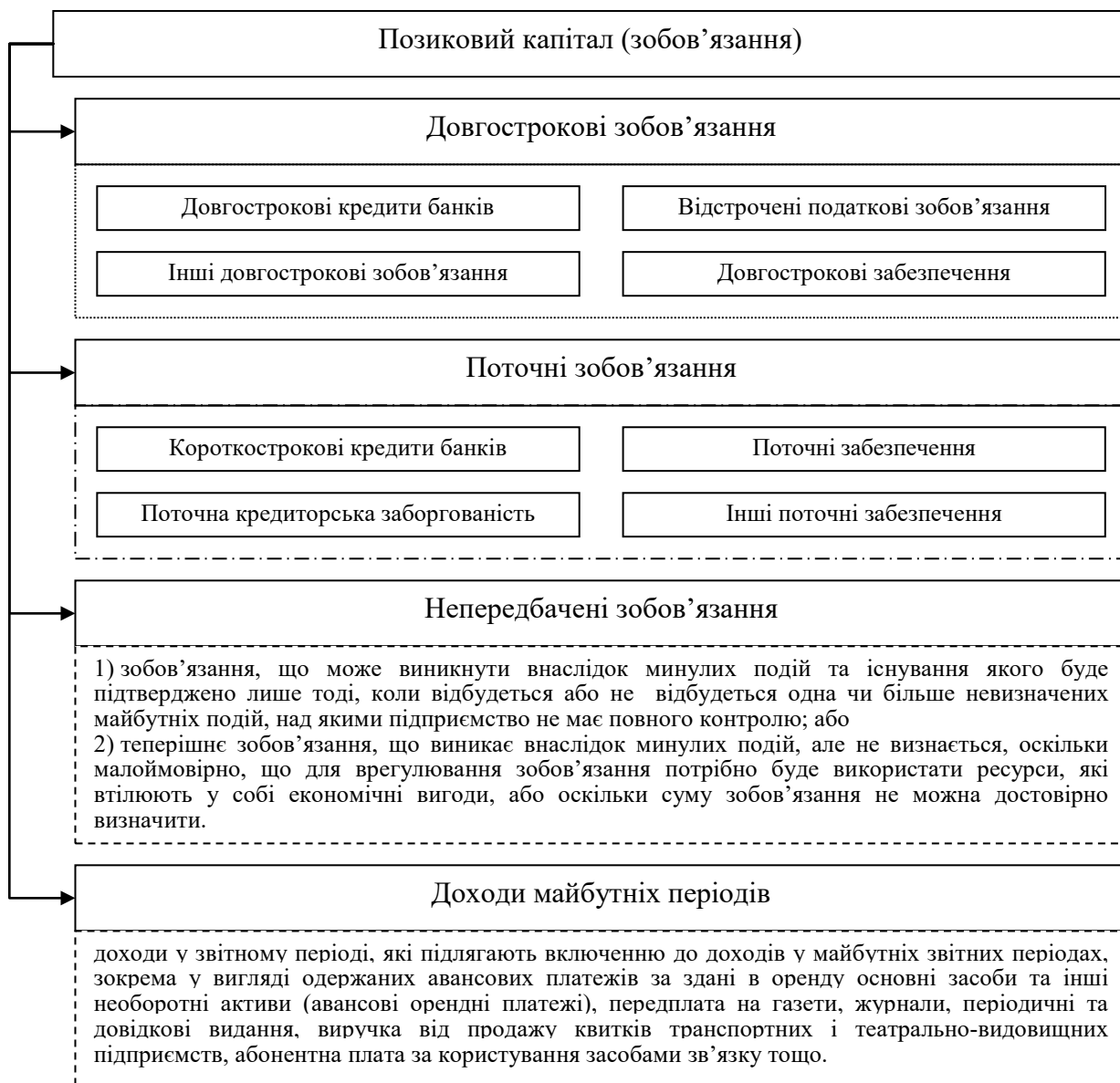

Рис. 2. Структура позикового капіталу підприємства

Джерело: складено авторами на основі [16]

Однак позиковий капітал має і низку недоліків, серед яких виокремлюють [3, с. 102; 17, с. 41–42; 18, с. 123]:

- підприємство наращує фінансовий ризик, тому обсяг залучення ресурсів за прийнятними для підприємства ставками обмежений;
- зниження фінансової стійкості підприємства та, відповідно, зростання ризику банкрутства;
- цільовий характер більшості позикових коштів обмежує підприємство в розпорядженні ними та може призводити до упущеної вигоди;
- залучення коштів відбувається на певний час (необхідність повернення капіталу);
- обмеження щодо певних видів угод, необхідність дотримання нормативів фінансових коефіцієнтів;
- необхідність надання забезпечення;
- висока залежність вартості позикового капіталу від коливань кон'юнктури фінансового ринку;
- зменшення розміру прибутку через необхідність сплати процентів за використання позикових коштів;

– складність процедури залучення (особливо у великих розмірах), адже надання кредитних ресурсів залежить від рішення інших економічних суб'єктів (кредиторів), вимагає в низці випадків відповідних сторонніх гарантій або застави;

– активи, сформовані за рахунок позикового капіталу, генерують меншу (за інших рівних умов) норму прибутку, яка знижується на суму сплаченого позикового процента в усіх його формах.

Незважаючи на те, що, залучаючи позиковий капітал, підприємство отримує низку переваг, за деяких обставин (наприклад низького рівня рентабельності) вони можуть перетворитися у недоліки, зокрема недоотримання доходів, що погіршує фінансовий стан і може привести до банкрутства. Крім того, підприємство, що володіє значною часткою позикового капіталу в загальній сумі пасивів, має менший ступінь можливості для маневреності капіталом. У разі непередбачуваних обставин, таких як: зниження попиту на товар, збільшення витрат на сировину і матеріали, падіння ціни на продукцію, сезонні коливання попиту тощо, – це може спрово-

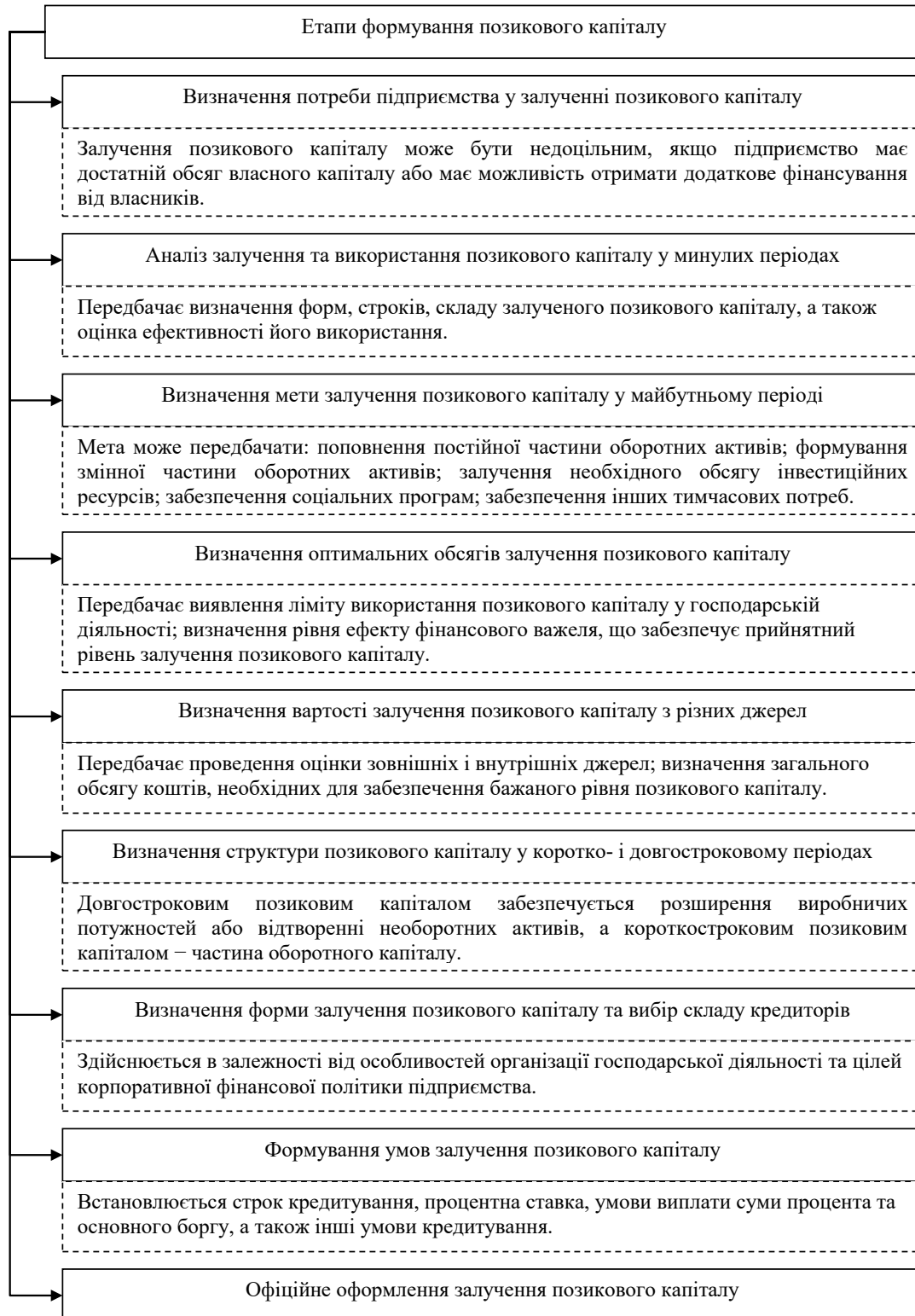
вокувати падіння платоспроможності підприємства, зниження доходів і зменшення рентабельності, тобто погіршення фінансового стану підприємства.

На наш погляд, різноманітність видів і форм позикового капіталу та наявність негативних аспектів його залучення вимагає його ефективного формування, що являє собою сукупність принципів і методів розроблення й реалізації фінансових рішень, що регулюють процес залучення позико-

вого капіталу відповідно до потреб і можливостей розвитку підприємства.

Формування позикового капіталу підприємства багатьма науковцями визначається за схожим алгоритмом, що передбачає реалізацію низки етапів, відображених на рис. 3.

Мета формування позикового капіталу підприємства полягає у підвищенні ефективності діяльності на основі максимізації ринкової вартості, яка

Рис. 3. Етапи формування позикового капіталу підприємства

Джерело: складено авторами на основі [17, с. 198; 19, с. 7–8; 20, с. 5; 21, с. 71; 22, с. 88–89; 23, с. 73]

досягається мінімізацією витрат залучення позикового капіталу та реалізацією податкової економії.

Зазначена мета деталізується у завданнях формування позикового капіталу підприємства, до яких І.Д. Анікіна відносить [17, с. 198]:

1) забезпечення необхідного обсягу фінансових ресурсів на певний момент на потрібний строк для реалізації інвестиційної стратегії підприємства;

2) збільшення ринкової вартості підприємства шляхом забезпечення оптимального співвідношення власного й позикового капіталу, мінімізації витрат залучення позикових ресурсів, досягнення прийняттого співвідношення між зростанням фінансового ризику (за умов зростання позикового капіталу в структурі пасиву) та зростанням рентабельності власного капіталу;

3) забезпечення оптимального співвідношення фінансової стійкості та фінансової гнучкості підприємства за допомогою формування портфеля позикового капіталу (залучення позикових ресурсів з альтернативних джерел, в різній валюті, від різних кредиторів).

Для ефективного формування позикового капіталу варто враховувати низку умов, серед яких:

– залучення позикового капіталу з різних джерел;
– оцінка ефективності залучення позикового капіталу та оцінка ризику, пов'язаного з формуванням цього капіталу;

– мінімізація транзакційних витрат залучення позикового капіталу;

– планування, аналіз і регулювання етапів залучення позикового капіталу.

Забезпечення умов ефективного формування позикового капіталу підприємства, які були перераховані вище, базується на певних принципах, сформульованих С.А. Хатковою [22, с. 89]:

1. Принцип відповідності – передбачає, що стратегія формування позикового капіталу підприємства повинна відповідати його загальній стратегії формування капіталу;

2. Принцип фінансової зумовленості – дає змогу реалізувати наявний безпосередній зв'язок між фінансовими рішеннями під час формування стратегії залучення позикового капіталу підприємством та ефективністю його діяльності;

3. Принцип динамізму – зумовлений швидкою адаптацією до змін факторів зовнішнього і внутрішнього середовища ведення господарської діяльності.

На формування позикового капіталу підприємства здійснює вплив низка внутрішніх і зовнішніх факторів. Серед зовнішніх факторів ми виокремлюємо: розвиток фінансового ринку та його інфраструктури, рівень оподаткування прибутку, рівень процентних ставок, рівень інфляції, наявність кредитних ресурсів, транзакційні витрати тощо. До внутрішніх факторів можемо віднести: галузеві особливості діяльності підприємства, організаційно-правова форма підприємства, форма власності підприємства, розмір підприємства, якість менеджменту тощо.

Формування складників власного капіталу підприємств в Україні характеризується певною специфікою, зумовленою національними особливостями ведення господарської діяльності та наявними макроекономічними умовами, які привели до значного переважаювання позикового капіталу в загальному обсязі капіталу (рис. 4). Так, протягом 2014–2018 рр. обсяги позикового капіталу підприємств України збільшувалися, а його частка у загальному обсязі капіталу становила в середньому 74,6%, що характеризує значну залежність від кредитного фінансування.

Відзначимо, що серед науковців немає єдиного погляду щодо рівня концентрації позико-

вого капіталу підприємства. З одного боку, висока частка позикового капіталу може характеризувати інвестиційно непривабливі підприємства, які неефективно використовують позикові кошти, що призводить до втрати фінансової потужності, зростання фінансового ризику, посилення залежності від кредиторів, зниження ступеня маневреності та фінансової стійкості. З іншого боку, значна частка позикового капіталу може характеризувати інвестиційно привабливі підприємства, які постійно реалізують ефективні інноваційні та інвестиційні проекти за рахунок позикових коштів, що призводить до розширення масштабів господарської діяльності, підвищення фінансової надійності та зростання рівня довіри кредиторів. Проте в Україні більшість підприємств є інвестиційно неактивними, тому значна питома вага позикового капіталу погіршує їхній фінансовий стан.

В останні роки в Україні найбільшими темпами зростали поточні зобов'язання підприємств, адже в умовах макроекономічної невизначеності залучити позикові ресурси на тривалий строк досить складно (табл. 2). Структура позикового капіталу підприємств України у 2014–2018 рр. показує, що частка довгострокових зобов'язань у середньому становила 25,2%, тоді як частка поточних зобов'язань становила 74,8%. Найбільшу питому вагу у складі позикового капіталу вітчизняних підприємств (у середньому – 38,1%) займала поточна кредиторська заборгованість. Значна частка кредиторської заборгованості порівняно з кредитами банків свідчить про те, що підприємства в умовах скорочення банківського кредитування надають перевагу фінансовому забезпеченню поточних потреб за рахунок відстрочок за платежами. Взагалі наявність кредиторської заборгованості, строк сплати якої ще не настав, є цілком припустимим та виправданим явищем, якщо її зумовлено чинним порядком розрахунків (наприклад, заборгованість постачальникам за розрахунковими документами, термін оплати яких не настав). Однак підприємствам потрібно проводити стриману політику щодо формування кредиторської заборгованості, значну увагу слід приділяти її аналізу за строками погашення, кредиторами й доцільністю формування цієї заборгованості.

Таким чином, підприємства в Україні функціонують в основному за рахунок залучення позикового капіталу. Відзначимо, що нині немає єдиних рекомендацій щодо частки позикового капіталу в структурі капіталу. Найчастіше основу будь-якої господарської діяльності становить власний капітал, однак на підприємствах низки галузей економіки обсяг позикового капіталу значно перевершує обсяг власного, тому ефективне формування позикового капіталу – важлива функція в управлінні фінансами підприємства, спрямована на досягнення високих результатів господарської діяльності.

Розгляд концептуальних основ формування позикового капіталу підприємства дозволяє зробити висновок, що головною особливістю регулювання його фінансових потоків під час формування позикового капіталу є необхідність постійного розроблення альтернативних рішень, високий ризик і непередбачуваність наслідків прийнятих рішень. Розвиток процесів формування позикового капіталу підприємства підпорядковується законам нерівноважних систем, із властивими їм точками біфуркації, які проявляються у тому, що: 1) фінансове рішення повинно коригуватися залежно від поточної ситуації, проте це не усуне повністю наслідки прийнятих раніше неправильних рішень; 2) будь-яке прийняте рішення має суттєвий вплив на поведінку й

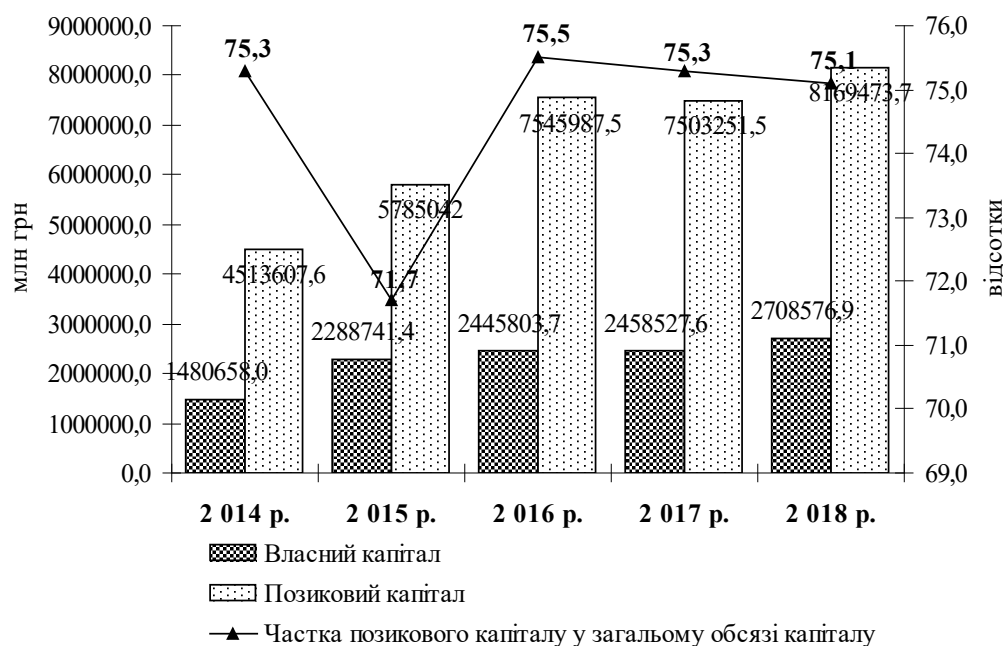

Рис. 4. Динаміка позикового капіталу підприємств в Україні у 2014–2018 рр.

Джерело: складено авторами на основі [24]

очікування суб'єктів зовнішнього середовища. Відмова від обраної стратегії формування позикового капіталу, навіть за несприятливого розвитку подій, може виявитися більш збитковою, ніж її реалізація. Цей факт зумовлений тим, що перехід на альтернативну гілку розвитку супроводжується, як правило, досить значними витратами.

Висновки і пропозиції. Залучення позикового капіталу породжується небажанням власників збільшувати число акціонерів, пайовиків, а також більш низькою собівартістю кредиту порівняно з вартістю акціонерного капіталу. Однак необхідно враховувати, що занадто великий розмір позикового капіталу зменшує фінансову стійкість і платоспроможність підприємства. Тому використання позикового капіталу виправдано доти, поки розмір додаткового доходу, забезпеченого залученням позикових ресурсів, перевищує витрати з обслуговування кредиту. У ситуації, коли розмір витрат з обслуговування кредиту перевищує розмір додаткових доходів від його використання,

неминучі погіршення фінансової ситуації, скорочення прибутку, подальше зростання заборгованості, втрата фінансової самостійності. Тому головним завданням фінансового менеджменту є проведення постійного аналізу щодо оцінки ефективності формування позикового капіталу.

Метою формування позикового капіталу є визначення його найбільш раціонального джерела залучення, що сприяє підвищенню ринкової вартості підприємства. Його сутність полягає в проведенні порівняльного аналізу різних варіантів позикового фінансування, в постійній, безперервній координації вхідних і вихідних фінансових потоків, проведенні аналізу достатності позикового капіталу підприємства, його структуруванні, розробленні заходів, що підвищують ефективність залучення кредитів. Результатом аналізу прийнятого варіанту залучення позикового капіталу є розрахунок оптимального розміру позикового капіталу, за якого вартість запозичення (найчастіше, процентна ставка) буде нижчою, ніж рентабельність діяльності.

Таблиця 2

Динаміка та структура позикового капіталу підприємств в Україні у 2014–2018 рр.

Показник	2014 р.		2015 р.		2016 р.		2017 р.		2018 р.	
	Сума, млрд грн	Частка, %	Сума, млрд грн	Частка, %	Сума, млрд грн	Частка, %	Сума, млрд грн	Частка, %	Сума, млрд грн	Частка, %
Довгострокові зобов'язання	1362,4	30,2	1670,1	28,9	1699,3	22,5	1733,7	23,1	1760,9	21,6
Поточні зобов'язання	3151,3	69,8	4114,9	71,1	5846,7	77,5	5769,5	76,9	6408,6	78,4
– короткострокові кредити банків	428,2	9,5	455,7	7,9	496,9	6,6	541,1	7,2	557,9	6,8
– поточна кредиторська заборгованість	1733,2	38,4	2196,3	38,0	2587,4	34,3	2928,5	39,0	3327,3	40,7
– поточні забезпечення	45,8	1,0	30,5	0,5	59,4	0,8	104,9	1,4	121,2	1,5
– доходи майбутніх періодів	29,0	0,6	31,5	0,5	37,1	0,5	40,7	0,5	55,0	0,7
– інші поточні зобов'язання	914,9	20,3	1401,0	24,2	2665,8	35,3	2154,4	28,7	2347,2	28,7
Позиковий капітал – всього	4513,6	100	5785,0	100	7546,0	100	7503,3	100	8169,5	100

Джерело: складено авторами на основі [24]

Список використаних джерел:

1. Бахтуріна Ю.І. Сущність і содержание заемного капитала: концептуальні положення і оцінка поглядів. *Вестник Воронежского государственного университета. Серия : Экономика и управление*. 2006. № 2. С. 92–101.
2. Бланк І.А. Управление формированием капитала. Киев : Ника-Центр, 2000. 512 с.
3. Давидов А.І. Оцінка вартості позикового капіталу у процесі визначення вартості підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки*. 2017. Вип. 22. Ч. 1. С. 101–105.
4. Полив'яний А.А. Щодо сутності позикового капіталу підприємства *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія : Економічні науки. 2019. № 2. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/15502530249594.pdf> (дата звернення: 16.09.2020).
5. Дема Д.І., Дорохова Л.М., Віленчук О.М. та ін. Фінансовий менеджмент : підручник. Житомир : ЖНАЕУ, 2018. 320 с.
6. Васківська К.В., Сич О.А. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Львів : «ГАЛІЧ-ПРЕС», 2017. 236 с.
7. Вороб'єв Ю.Н., Вороб'єва Е.І., Байрак Е.А. Формирование заемного капитала предприятия. *Научный вестник: Финансы, банки, инвестиции*. 2015. № 3. С. 5–14.
8. Круш П.В., Мастюк Д.О. Еволюція теоретичних підходів визначення сутності капіталу підприємства. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2015. № 12. С. 198–206.
9. Финансово-кредитный энциклопедический словарь / под общ. ред. А.Г. Грязновой. Москва : Финансы и статистика, 2002. 1168 с.
10. Зеленіна О.О. Позиковий капітал як складова капіталу підприємства: місце та бухгалтерська природа. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2010. № 1(51). С. 17–23.
11. Рак Р.В. Управління позиковим капіталом вітчизняних підприємств. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. № 9(160). С. 154–157.
12. Заєць О.В., Житній П.Є., Кудрявцев В.І. Інструментарій банківської справи : навч. посіб. Луганськ : СНУ, 2000. 352 с.
13. Волков В.А. Управление заемным капиталом предприятия : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.10. Саратов, 2005. 172 с.
14. Абакумов І.В. Види привлечення заемного капитала. *Вестник Томского государственного университета. Серия : Гуманитарные науки. Экономика*. 2008. Вып. 12(68). С. 426–431.
15. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 (МСБО 37). Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи : затв. Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку від 01.01.2012 р. № 929_051. Дата оновлення: 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_051#Text (дата звернення: 16.09.2020).
16. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: затв. Наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20. Дата оновлення: 29.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text> (дата звернення: 16.09.2020).
17. Аникина І.Д. Методические аспекты формирования заемного капитала компании. *Финансы и кредит*. 2009. № 41 (377). С. 41–46.
18. Ломинога І.В. Преимущества и недостатки заемного капитала. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2009. № 25. С. 121–123.
19. Андреев С.В., Краус Е.А. Методы анализа и управления заемным капиталом современного предприятия. *Учет, анализ, аудит: проблемы теории и практики*. 2016. Вып. 17. С. 6–11.
20. Бурганов А.Н. Управление заемным капиталом предприятия. *Карельский научный журнал*. 2012. № 1. С. 5–7.
21. Калабашкіна Е.В. Целесообразность привлечения заемного капитала в финансовую деятельность предприятия. *Вестник Марийского государственного университета. Серия «Сельскохозяйственные науки. Экономические науки»*. 2015. № 2. С. 71–73.
22. Хаткова С. А. Эффективное управление заемным капиталом предприятия. *Научный альманах*. 2018. № 10–1 (48). С. 87–89.
23. Ломачинська І.А. Механізм управління фінансами підприємства в умовах трансформації економіки. Одеса : Астропринт, 2011. 280 с.
24. Діяльність суб'єктів господарювання 2018 : стат. збірник / за ред. М. Кузнецової. Київ : Державна служба статистики України, 2019. 162 с.

References:

1. Bahturina Yu.I. (2006) Sushhnost' i sodержanie zaemnogo kapitala: konceptual'nye polozhenija i ocenka vzgljadov [The essence and content of borrowed capital: conceptual provisions and assessment of views]. *Vestnik Voronezhskogo gosudarstvennogo universiteta. Serija: Jekonomika i upravlenie*, no. 2, pp. 92–101.
2. Blank I.A. (2000) *Upravlenie formirovanіem kapitala* [Capital formation management]. Kiev: Nika-Centr. (in Russian)
3. Davydov A.I. (2017) Otsinka vartosti pozыkovogo kapitalu u protsesі vyznachennija vartosti pidpryіemstv [Estimation of the cost of borrowed capital in the process of determining enterprises value]. *Naukovyj visnyk Kherson's'koho derzhavnoho universytetu. Serija: Ekonomichni nauky*, no. 22, vol. 1, pp.101–105.
4. Polyvianyj A.A. (2019) Schodo sutnosti pozыkovogo kapitalu pidpryіemstva [Regarding the essence of the borrowed capital of the enterprise]. *Mіzhnarodnyj naukovyj zhurnal «Internauka»*. Serija: Ekonomichni nauky, no. 2. Available at: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/15502530249594.pdf> (accessed 16 September 2020).
5. Dema D.I., Dorokhova L.M., Vilenchuk O.M. (2018) *Finansovij menedzhment* [Financial management]. Zhytomyr: ZNAEU. (in Ukrainian)
6. Vaskivska K.V., Sych O.A. (2017) *Finansovij menedzhment* [Financial management]. Lviv: HALYCH-PRES. (in Ukrainian)
7. Vorob'ev Ju.N., Vorob'eva E.I. and Bajrak E.A. (2015) Formirovanіe zaemnogo kapitala predprijatija [Formation of the enterprise's borrowed capital]. *Nauchnyj vestnik: Finansy, banki, investicii*, no. 3, pp. 5–14.
8. Krush P.V., Mastiuk D.O. (2015) Evoliutsiia teoretychnykh pidkhodiv vyznachennija sutnosti kapitalu pidpryіemstva [Evolution of theoretical approaches to determining the essence of enterprise capital]. *Ekonomichnyj visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyiv's'kyj politekhnichnyj instytut»*, no. 12, pp. 198–206.
9. Grjaznova A.G. (ed.) (2002) *Finansovo-kreditnyj jenciklopedicheskij slovar'* [Financial and credit encyclopedic dictionary]. Moscow: Finansy i statistika. (in Russian)
10. Zelenina O.O. (2010) Pozыkovyj kapital iak skladova kapitalu pidpryіemstva: mistse ta bukhgalters'ka pryroda [Borrowed capital as a component of enterprise capital: place and accounting nature]. *Visnyk Zhytomyr's'koho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu*, no. 1(51), pp. 17–23.
11. Rak R.V. (2014) Upravlinnija pozыkovym kapitalom vitchyznanykh pidpryіemstv [Borrowed capital management of domestic enterprises]. *Formuvannija rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, no. 9(160), pp. 154–157.
12. Zaiets O.V., Zhytnij P.Ye., Kudriavtsev V.I. (2000) *Instrumentarij bankivs'koi spravy* [Banking tools]. Luhansk: WUNU. (in Ukrainian)
13. Volkov V.A. (2005) *Upravlenie zaemnym kapitalom predprijatija* [Management of enterprise's borrowed capital] (PhD Thesis), Saratov: Saratov State Social and Economic University.
14. Abakumov I.V. (2008) Vidy privlechenija zaemnogo kapitala [Types of attracting borrowed capital]. *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. Serija: Gumanitarnye nauki. Jekonomika*, no. 12(68), pp. 426–431.

15. International Accounting Standards Board (2012) *Mizhnarodnyj standart bukhhaltern'koho obliku 37 (MSBO 37). Zabezpechenia, umovni zobov'iazannia ta umovni aktyvy* [International Accounting Standard 37 (IAS 37). Collateral, contingent liabilities and contingent assets]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_051#Text (accessed 16 September 2020).
16. Ministry of Finance of Ukraine (2000) *Polozhennia (standart) bukhhaltern'koho obliku 11 "Zobov'iazannia"* [Accounting Regulation (Standard) 11 "Liabilities"]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text> (accessed 16 September 2020).
17. Anikina I.D. (2009) Metodicheskie aspekty formirovaniia zaemnogo kapitala kompanii [Methodological aspects of the formation of the company's borrowed capital]. *Finansy i kredit*, no. 41(377), pp. 41–46.
18. Lominoga I.V. (2009) Preimushhestva i nedostatki zaemnogo kapitala [The advantages and disadvantages of borrowed capital]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, no. 25, pp. 121–123.
19. Andreev S.V., Kraus E.A. (2016) Metody analiza i upravleniia zaemnym kapitalom sovremennogo predpriiatija [Methods of analysis and management of borrowed capital of a modern enterprise]. *Uchet, analiz, audit: problemy teorii i praktiki*, no. 17, pp. 6–11.
20. Burganov A.N. (2012) Upravlenie zaemnym kapitalom predpriiatija [Management of enterprise's borrowed capital]. *Karel'skij nauchnyj zhurnal*, no. 1, pp. 5–7.
21. Kalabashkina E.V. (2015) Celesobraznost' privlecheniia zaemnogo kapitala v finansovuju dejatel'nost' predpriiatija [The feasibility of attracting borrowed capital in the financial activities of the enterprise]. *Vestnik Marijskogo gosudarstvennogo universiteta. Serija "Sel'skohozhajstvennye nauki. Jekonomicheskie nauki"*, no. 2, pp.71–73.
22. Hatkova S.A. (2018) Jeffektivnoe upravlenie zaemnym kapitalom predpriiatija [Effective management of enterprise's borrowed capital]. *Nauchnyj al'manah*, no. 10–1 (48), pp. 87–89.
23. Lomachynska I.A. (2011) *Mekhanizm upravlinnia finansamy pidpriemstva v umovakh transformatsii ekonomiky* [Mechanism of financial management of the enterprise in terms of economic transformation]. Odessa: Astroprint. (in Ukrainian)
24. State Statistics Service of Ukraine (2019) *Diial'nist' sub'ektiv hospodariuvannia 2018* [Activities of business entities 2018]. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine.

Погришук Г. Б.

Волощук Р. Е.

Винницький учебно-научний інститут економіки

Тернопільського національного економічного університета

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЗАЕМНОГО КАПИТАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ

Резюме

Исследованы теоретические вопросы формирования заемного капитала предприятия. В результате изучения взглядов ученых при интерпретации термина «заемный капитал предприятия», вызванных развитием бухгалтерского учета и теории финансов, сформировано авторское определение заемного капитала предприятия. Идентифицированы и проанализированы существенные характеристики заемного капитала предприятия. Рассмотрены составляющие заемного капитала субъектов хозяйствования в международной и отечественной финансовой и бухгалтерской практике. Обобщены и охарактеризованы преимущества и недостатки формирования заемного капитала предприятия. Определены методические подходы к формированию заемного капитала на микроуровне. Проведен анализ и определена специфика формирования заемного капитала предприятий в Украине.

Ключевые слова: заемный капитал предприятия, обязательства предприятия, обеспечение предприятия.

Pohrishchuk Halyna

Voloshchuk Ruslan

Vinnitsia Educational and Scientific Institute of Economics

Ternopil National Economic University

CONCEPTUAL BASICS OF FORMATION OF ENTERPRISE'S BORROWED CAPITAL

Summary

Conceptual approaches to determining the essence of borrowed capital of the enterprise are investigated – cost (considers borrowed capital as funds or other values), accounting (considers borrowed capital as a liabilities), financial (considers borrowed capital as a source of funding) and economic (considers borrowed capital as a component of total capital). The author's definition of the borrowed capital of the enterprise as the value embodied in the financial resources which do not belong to the enterprise on the property rights and are used as a source of financing of economic activity on the terms of maturity, return and payment is offered. The essential characteristics of the borrowed capital of the enterprise are identified and analyzed, namely: accumulated value, risk factor carrier, liquidity factor carrier, object of temporary advantage, object of market management, object of use, production factor, investment resource. The classification of borrowed capital of the enterprise in domestic and international financial and accounting practice is considered. The advantages and disadvantages of the formation of the borrowed capital of the enterprise are generalized and characterized. The stages of formation of borrowed capital at the micro level are considered, namely: determining the needs of the enterprise in attracting borrowed capital; analysis of borrowing and use of borrowed capital in previous periods; determining the purpose of raising debt capital in the future; determining the optimal amount of borrowed capital; determining the cost of borrowed capital from various sources; determining the structure of borrowed capital in the short and long term; determining the form of borrowing capital and choosing the composition of creditors; formation of conditions for borrowing capital; official registration of borrowed capital. The purpose, tasks, conditions and principles of formation of the borrowed capital of the enterprise are defined. The situation and the specifics of the formation of borrowed capital of enterprises in Ukraine are analyzed. It is proved that the formation of borrowed capital at the micro level is characterized by the need for constant development of alternative solutions, high risk and unpredictability of the consequences of decisions.

Keywords: borrowed capital of an enterprise, liabilities of an enterprise, providing of an enterprise.